

Opkomst lokale partijen en positionering binnen de VNG

Gezamenlijke inzet scoutingscommissie lokale partijen en VNG

Voorwoord

In Edam-Volendam, Utrecht en Amstelveen en als raadslid, wethouder en nu burgemeester heb ik de ontwikkeling van (allerlei soorten) lokale partijen van dichtbij meegemaakt. Mijn stellige indruk is dat landelijke partijen daar lessen uit zouden kunnen trekken. Een directere vorm van communicatie met inwoners met een andere toon. Maar ook andere manieren om zich te organiseren en te presenteren. En vaak met succes, bij de laatste gemeenteraadsverkiezingen werd 28,6% van de stemmen op een lokale partij uitgebracht.

Binnen de VNG heb ik mij vanaf het allereerste begin hard gemaakt voor de positie van lokale partijen in de vereniging. Door lokale partijen zich te laten presenteren en hun lessen te delen en door aandacht te vragen voor de positie van lokale partijen in de vereniging en in het nationale bestel. Het is van groot belang dat deze grote groep vertegenwoordigers van gemeenten zich thuis voelen bij hun vereniging en zich herkennen in de thema's die de VNG oppakt. Daarom roep ik steeds opnieuw ook vertegenwoordigers van lokale partijen op om mee te doen in de vereniging. Geef aan hoe je het ziet, wat je er van vindt. Dat geldt behalve voor hun visie op de thema's die binnen gemeenten spelen, ook voor hun visie op landelijke thema's waarop de VNG zich inzet. In de vereniging moeten we blijven zoeken naar manieren om te zorgen dat deze thema's naar boven komen.

Het zal vast niet allemaal vanzelf gaan, en met elkaar maken we de vereniging dus we moeten ook geven en nemen. Maar alleen samen staan we sterk en kunnen we voor onze inwoners (nog) meer bereiken.

Jan van Zanen

Aanleiding

Stormachtige opkomst lokale partijen

Bij de laatste verkiezingen is het aandeel van de lokale partijen verder gegroeid naar 28,6% van de uitgebrachte stemmen. Dat is een toename van 5% ten opzichte van 2014. De groei komt deels voor rekening van de groei van lokale partijen in gemeenten waarin lokale partijen al langer zijn vertegenwoordigd, maar voor het grootste deel door de verspreiding van het fenomeen van lokale partijen over steeds meer gemeenten. In 164 van de 335 gemeenten is een lokale partij de grootste partij geworden. Inmiddels is ook duidelijk dat lokale partijen even vaak in colleges komen als landelijke partijen. Deze groei van lokale partijen vergroot de noodzaak van een gelijk speelveld voor lokale partijen tegenover landelijke partijen en een goede positionering van lokale partijen binnen de VNG.

Voor dat laatste is door de VNG in 2018 voor de tweede keer een scoutingscommissie Lokale Partijen gevraagd om bestuurders van lokale partijen te motiveren om zich kandidaat te stellen voor de vacatures VNG bestuur en commissies. Deze scoutingscommissie bestaat uit:

- Marco Pastors (voorzitter), directeur Nationaal Programma Rotterdam Zuid
- Simon Fortuyn, wethouder Lansingerland en lid van Adviescommissie Governance
- Annemarie Penn-te Strake, burgemeester Maastricht en lid VNG bestuur
- Annalies Usmany-Dallinga, wethouder Appingedam en lid VNG bestuur
- André de Jeu, fractievoorzitter Nieuw Elan in Alphen a/d Rijn en Directeur Sport en Gemeenten
- Rik Gommers, oud-wethouder Winterswijk
- Gerard Rabelink, burgemeester Schouwen-Duiveland
- Jan ten Kate, wethouder De Wolden
- Frits Westerkamp, wethouder Bergen.

Wat onderscheidt lokale partijen?

Over de betekenis van de groei van lokale partijen bestaan uiteenlopende theorieën. Is het de kiezer die zich afkeert van de landelijke politieke partijen? Dat biedt een gedeeltelijke verklaring, maar omdat circa 85% van kiezers van lokale partijen ook in de landelijke verkiezingen hun stem uitbrengt, zijn ze wel betrokken bij het landsbestuur. Uit peilingen komt wel naar voren dat die landelijke stemmen relatief vaker terecht komen bij partijen op de beide flanken van het politieke spectrum. Of maakt de kiezer steeds vaker een onderscheid tussen landelijke partijen & landelijke thema's en in de gemeente actieve landelijke/lokale partijen & lokale thema's?

Binnen de Scoutingsscommissie lokale partijen overheerst het beeld van lokale partijen die zich gemiddeld genomen sterker richten op het bevorderen van inwonersparticipatie en het wegnemen van belemmeringen voor inwonersinitiatieven. Ook acht de Scoutingscommissie lokale partijen sterker gericht op het agenderen van zorgen van inwoners op uiteenlopende thema's. Dat kan gaan om de aardbevingen in Groningen, gevolgen van een krimpende bevolking, grotestadsproblematiek, immigratie of misstanden in verpleeghuizen. Deze sterke punten maken dat lokale partijen groeien en daardoor ook zelf in de positie komen om in het college beleid te voeren. Maar ook de oppositie kunnen ze een rol van betekenis spelen.

Onafhankelijk van de duiding die wordt gegeven aan de sterke groei en de kracht van lokale partijen, is het van belang dat zij integraal onderdeel uitmaken van de Vereniging. Dat betekent onderdeel van bestuur en commissies die verantwoordelijk zijn voor de belangenbehartiging en onderdeel van het platform dat de VNG aan gemeenten biedt om best practices te delen en van elkaar te leren.

Gelijk speelveld lokale en landelijke partijen

Achterstelling lokale partijen bij financiering lokale partijen

De groei van lokale partijen en hun deelname in steeds meer colleges maken het noodzakelijk dat lokale partijen en hun bestuurders gelijk worden behandeld met hun collega's in landelijke partijen.

Op dit moment is echter geen sprake van een gelijk speelveld. Meest in het oog springende punt en een bron van groeiende irritatie bij vertegenwoordigers van lokale partijen is de achterstelling van lokale partijen bij de financiering van politieke partijen. Deze is voor de landelijke partijen beter geregeld dan voor de lokale partijen. In de afgelopen jaren heeft ook de VNG zich ingezet om een andere financiering mogelijk te maken, onlangs nog in de VNG inzet voor de kabinetsformatie. De resultaten van deze inspanningen zijn tot dusverre echter beperkt. Wel is er een opening gemaakt door de commissie Veling, die door BZK is ingesteld, en ook dit onderwerp heeft meegenomen. Samen met BZK wil de VNG dit oppakken en tot resultaten komen. Als door herverdeling van bestaande budgetten óf door budgetvergroting lokale partijen gelijk worden behandeld aan landelijke partijen, kan tevens een deel van het geld worden ingezet voor coördinatie van inzet ten behoeve van lokale partijen.

Organiseer ondersteuning naar de lokale partijen toe

Lokale partijen zijn zeer divers georganiseerd en er is slechts in beperkte mate sprake van regionale, laat staan landelijk, dekkende netwerken van lokale partijen. De invalshoek van de "netwerkorganisatie" om lokale partijen sterker op de kaart te zetten schiet daarom tekort. Het is dan ook de uitdaging voor de VNG en het ministerie van BZK om zich meer naar de lokale partijen toe te organiseren in plaats van de lokale partijen te vragen zich naar boven toe beter te organiseren. Die samenwerking tussen VNG en het ministerie van BZK ligt voor de hand vanwege de gedeelde zorg dat zo een grote groep lokale bestuurders nog ondervertegenwoordigd is in hun politieke krachtenveld.

Met name bij het organiseren van wetenschappelijke en educatieve ondersteuning kunnen het ministerie van BZK en de VNG een belangrijke coördinerende rol spelen. Landelijke partijen hebben een wetenschappelijk bureau, dat deels met overheidsgeld wordt gefinancierd. Ook worden er veel (kader)trainingen verzorgd via de landelijke partijbureaus. Lokale partijen missen dat. Een faciliteit voor kennis en opleiding van lokale partijen zou daarom een grote toegevoegde waarde hebben.

Lokale partijen nog beperkt vertegenwoordigd in bestuurlijke verbanden en netwerken

De relatief recente sterke groei van lokale partijen betekent dat vertegenwoordigers van lokale partijen vaak nog korter deel uitmaken van colleges en gemiddeld genomen minder ervaren bestuurders hebben. Zij nemen ook minder vaak deel uit van gemeente overstijgende samenwerkingsverbanden, klankbordgroepen en andere gremia. Door hun blik meer naar buiten te richten en gebruik te maken van hun toegenomen bestuurlijke ervaring zijn lokale partijen bezig met een inhaalslag. Het is belangrijk dat vertegenwoordigers van lokale partijen de kans krijgen en grijpen om behalve in colleges ook in andere verbanden hun verantwoordelijkheid te nemen.

Lokale partijen en de VNG

Lokale partijen in de VNG governance

De VNG heeft na de raadsverkiezingen van 2014 en 2018 een Scoutingscommissie lokale partijen gevraagd om vertegenwoordigers van lokale partijen te enthousiasmeren voor het lidmaatschap én voorzitterschap van VNG bestuur en commissies. Deze Scoutingscommissie met als voorzitter Marco Pastors is vanuit de VNG ook extra ondersteund om te komen tot een meer evenredige vertegenwoordiging van lokale partijen. In 2014 heeft dat geleid tot een verdubbeling van het aandeel van lokale partijen in bestuur en commissies van 10% naar 20%. Ook is met Mariette van Leeuwen, toenmalig wethouder Zoetermeer, de eerste commissievoorzitter uit een lokale partij gekozen. Zij was voorzitter van de commissie Gezondheid & Welzijn, een zware post binnen het VNG bestuur.

De VNG heeft de scoutingscommissie gevraagd om zich na de raadsverkiezingen van maart 2018 opnieuw in te zetten. Behalve op lokale partijen richtte de scoutingscommissie zich ditmaal ook op partijloze lokale bestuurders en Annemarie Penn-te Strake, partijloos burgemeester van Maastricht, maakte deel uit van de scoutingscommissie. Vanuit de adviescommissie Governance trad bovendien Simon Fortuyn, wethouder Lansingerland, toe tot de scoutingscommissie.

Belangrijkste doelstellingen waren:

- een evenredige vertegenwoordiging van bestuurders van lokale partijen in de VNG governance op basis van de uitslag van de raadsverkiezingen van maart 2018 (volgens de Kiesraad ging 28,6% van de stemmen naar lokale partijen) en
- een evenredig aantal commissievoorzitters van lokale partijen.

Om deze doelen te bereiken heeft de scoutingscommissie zich ingezet om zoveel mogelijk kwalitatief hoogwaardige kandidaten van lokale partijen te motiveren om zich beschikbaar te stellen voor VNG bestuur en commissies. Dat heeft na de eerdere verdubbeling van 10% naar 20% geleid tot een verdere vergroting van het aandeel van lokale partijen in de VNG governance van 20% naar 25%. Voorts zijn één commissievoorzitter van een lokale partij en één partijloze commissievoorzitter op voordracht van de adviescommissie Governance door het bestuur tot waarnemer benoemd.

Inzet lokale partijen in Haagse lobby

Ook in de Haagse lobby op actuele thema's kunnen bestuurders van lokale partijen een belangrijke bijdrage leveren. Op sommige ondergeschoven of politiek gevoelige thema's kunnen bestuurders van lokale partijen vanuit een andere invalshoek dan landelijk georganiseerde partijen hun inbreng leveren. Bestuurders uit de kring van lokale partijen kunnen door de VNG vaker worden ingezet in zowel de interne beleidsvoorbereiding als de lobby naar Den Haag. Op die manier kunnen ook op inhoud meer van de kwaliteiten van lokale partijen op een landelijk niveau doordringen.

Deelname aan tijdelijke en permanente netwerken en fora van de VNG

De VNG wil ook in de komende periode zoveel mogelijk lokale bestuurders bij het werk van de Vereniging betrekken. Dat is ook noodzakelijk voor een Vereniging die op zo een breed terrein actief is en met grote regelmaat de leden vraagt om adviezen, medewerking aan pilots en het delen van best practices. Naast het lidmaatschap van VNG bestuur en commissies (vier jaar geleden waren er ruim 800 kandidaten voor ruim 200 vacatures) kan die betrokkenheid vorm krijgen in meer permanente netwerken, rond bijvoorbeeld jeugd of belastingen, of in belangrijke trajecten, rond bijvoorbeeld de Omgevingswet.

Wat de vertegenwoordiging van bestuurders van lokale partijen betreft, is sprake van een achterstand op vertegenwoordigers van landelijke partijen. Deze zijn gemiddeld al langer in het lokaal bestuur actief en dragen al langer bestuurlijke verantwoordelijkheid in het college. Het is de uitdaging voor de VNG én voor de lokale partijen zelf om meer vertegenwoordigers van lokale partijen bij het werk van de VNG te betrekken.

Dienstverlening van de VNG

Naast de vertegenwoordiging van lokale partijen in de VNG governance en andere netwerken, is belangrijk dat vertegenwoordigers van lokale partijen de dienstverlening van de VNG weten te vinden en benutten. Recent onderzoek¹ in opdracht van BZK laat zien dat de VNG na de griffier de meest genoemde partij is voor kennis of ondersteuning, dat is een goede basis en kan verder worden versterkt. De VNG beantwoordt vragen van gemeenten (jaarlijks circa 30.000) en biedt opleidingen en cursussen aan. Via www.vng.nl is informatie op een groot aantal terrein ontsloten. Met de verschillende vormen van dienstverlening kan ook de kennis en expertise van lokale partijen worden versterkt. Daarbij gaat het niet alleen om het zenden van informatie door de VNG aan gemeenten, maar juist ook om het uitwisselen van best practices in gemeenten en het leren van elkaar.

Hierbij spreken de VNG en de scoutingscommissie lokale partijen uit dat zij willen samenwerken om op de hiervoor genoemde punten recht te doen aan de positie van lokale partijen.

Namens de VNG,
Jan van Zanen
voorzitter

Namens de scoutingscommissie,
Marco Pastors (voorzitter),
voormalig wethouder Leefbaar Rotterdam

¹ Steun maar geen sturing, rapport Prodemos
<https://prodemos.nl/wp-content/uploads/2018/11/183160-1-ProDemos-Steun-maar-geen-sturing.pdf>

**Vereniging van
Nederlandse Gemeenten**

Nassaulaan 12
2514 JS Den Haag
+31 70 373 83 93
info@vng.nl

juli 2019

vng.nl